

УДК 664.71(477.44.)

О. О. Мороз,
д. е. н., професор, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця
Д. В. Стасенко,
аспірантка, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ БОРОШНА

O. Moroz,
doctor of economic sciences, professor, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia
D. Stasenko,
PG student, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia

BASIC TRENDS IN DEVELOPMENT AND COMPETITIVENESS OF AND REGIONAL FLOUR MARKET

У статті розглядаються проблеми і важливі напрями розвитку борошномельної промисловості та конкуренції на регіональному ринку. Розглянуто конкурентну боротьбу між борошномельними підприємствами і її результати.

The article contemplates the challenges and significant trends in flour-milling industry and competition in the regional market. The competition between milling companies and its outcome have been also considered.

Ключові слова: виробництво, сільськогосподарська продукція, урожайність, ціна, конкурентоспроможність, регіон.

Key words: production, agricultural products, productivity, price, competitiveness, region.

ВСТУП

У нових економічних умовах перед борошномельною промисловістю Вінниччини виникло багато проблем на шляху її розвитку. Для окремого борошномельного підприємства в ринкових умовах господарювання основним є підвищення конкурентоспроможності якості продукції, асортименту, вартості, а також досягнення максимального прибутку і окупності витрат.

Розвиток конкуренції у борошномельному виробництві — це не тільки результат придбання економічної незалежності промисловими підприємствами, але й ріст кількості нових суб'єктів господарювання на ринку борошна: малих сільськогосподарських підприємств з переробки зерна, спільних підприємств, посередницьких фірм та підприємств-імпортерів борошна. Оскільки борошномельна промисловість та, зокрема, хлібопекарська, конди-

терська, макаронна продукція існувала й існуватиме завжди.

Україна — це регіон зі сприятливими кліматичними умовами для вирощування зерна, а борошномельна промисловість забезпечує продовольчий ринок населення. На наш погляд, слід більше уваги приділити детальному дослідженню стану борошномельної промисловості в окремих регіонах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У зарубіжній та вітчизняній науці проведені численні дослідження і опубліковані їх результати, присвячені проблемам розвитку продовольчого ринку та конкурентоспроможності окремих регіонів. Серед вітчизняних вчених-економістів теоретичним та практичним аспектам цієї проблеми присвячено праці Андрійчука В.Г., Бойка В.І., Вініченко І.І., Ільшанко В.А., Пасхавера Б.Й., Лозинської Т.М., Месель-Веселяка В.Я., Саблука П.Т., Шпильчака О. М. та інших вчених.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета дослідження — визначити найбільш важливі напрями розвитку, підвищення ефективності та конкурентоспроможності борошномельної продукції на регіональному ринку.

РЕЗУЛЬТАТИ

Регіональний ринок борошна є самостійним продуктовим ринком і знаходиться в прямій залежності від функціонування ринку зерна. Але поряд із загальними властивостями, характерними для зернового ринку, ринку борошна властиві свої особливості, які необхідно враховувати при його розвитку, що можливо бачити при розгляді основних складових регіонального ринку борошна: попиту, пропозиції, ціни і конкуренції. Так попит на борошно виступає як похідний в залежності від попиту на хліб, хлібобулочні, макаронні і кондитерські вироби, залежить від типу її споживачів і формується на ринку основного збуту хлібопекарських, макаронних і кондитерських підприємств, підприємств громадського харчування, роздрібною торгівлі.

На регіональному рівні змагаються виробники (постачальники) борошна, які розташовані у межах одного регіону. Виникнення конкурентної боротьби між промисловими підприємствами у межах одного обласного центру пов'язано з падінням споживчого попиту на борошно. Мета цієї конкуренції полягає у збереженні і розширенні кожним ок-

ремим борошномельним підприємством збутових ринків, межі яких були встановлені і централізовані в попередні роки. Результатом конкуренції може бути перерозподіл цих меж. Об'єктами конкурентної боротьби стають не тільки традиційні сектори споживання борошна — хлібозаводи, кондитерські фабрики, роздрібна мережа, макаронні фабрики, але й нові ринкові сегменти: пекарні та міні-пекарні, малі кондитерські підприємства і цехи з виробництва кондитерських виробів, приватні кафе, ресторани та ін.

Установлення нових господарських зв'язків потребує значних організаційних зусиль, матеріальних затрат як з боку продавців, так і з боку покупців продукції. Певний вплив має також психологічний фактор — консерватизм та інерція. З цієї точки зору постійні продавці борошна мають деякі конкурентні переваги в порівнянні з появою нових продавців. Але закони ринку, коли перш за все економічні інтереси, вимагають співробітництва не тільки з добре знайомими, але з найбільш вигідними партнерами.

Підприємства, які розташовані в одному регіоні, володіють приблизно рівними можливостями в отриманні сировинних, матеріальних і трудових ресурсів. Конкурентні властивості їх продукції — ціна, якість і асортимент, а також переваги у конкурентній боротьбі.

В останні роки в розвитку зернової галузі сформувався ринок продукції потужних виробників. Так, у ряді публікацій В.Г. Андрійчука підкреслюється, що великі агропромислові формування пригнічують розвиток середніх і малих підприємств і це загрожує появою двополюсної структури аграрного сектора: на одному полюсі — великі корпорації, що виробляють продукцію на експорт, на другому — дрібні господарства населення, що забезпечують продовольче забезпечення країни [1, с. 10].

Конкурентоспроможність господарств населення є низькою, адже вони функціонують в умовах слаборозвиненої матеріально-технічної бази, мають малі виробничі потужності. А це означає, що зерно є не дуже високої якості і в основному споживається особистими господарствами селян [3, с. 15].

Тому господарства населення не можна вважати конкурентною формою господарювання. Їх потрібно трансформувати в фермерські господарства і їх об'єднання (асоціації чи кооперативи). Характерною ознакою фермерських господарств є відповідальність

Таблиця 1. Урожайність зернових культур у сільськогосподарських підприємствах у 2013 році (з 1 га; ц)

	Зернові культури	У тому числі					
		пшениця	жито	ячмінь	Кукурудза на зерно	овес	просо
Вінницька область	56,3	42,4	30,4	32,1	81,5	22,0	22,2
м. Вінниця	-	-	-	-	-	-	-
райони							
Барський	52,0	37,8	18,7	30,9	69,1	21,4	-
Бершадський	56,5	47,3	31,8	32,8	71,7	25,0	-
Вінницький	50,9	40,8	9,9	29,1	75,5	27,6	10,8
Гайсинський	64,3	47,9	19,0	36,7	95,8	24,0	21,2
Жмеринський	56,3	42,2	-	28,1	79,1	25,2	-
Лілінецький	62,5	47,0	28,7	38,6	93,7	21,3	29,4
Калинівський	56,2	39,2	20,4	31,3	85,8	22,2	-
Козятинський	58,1	41,3	18,9	28,5	83,3	25,8	13,9
Крижопільський	54,4	47,2	-	35,8	78,0	26,6	19,2
Липовецький	60,5	39,2	27,4	28,9	99,1	29,2	29,0
Літинський	53,5	43,8	20,2	35,7	78,1	17,4	-
Могилів-Подільський	47,1	37,9	27,4	28,9	70,6	41,4	43,7
Мурованокуриловецький	47,0	41,8	38,1	31,2	67,8	30,2	21,1
Немирівський	60,4	44,6	29,7	35,8	85,7	26,6	8,0
Оратівський	62,0	37,8	28,7	32,9	93,6	18,0	-
Піщанський	49,8	37,5	37,7	28,7	69,7	-	-
Погребисьенський	54,3	35,8	40,0	27,3	90,9	35,0	-
Теплицький	57,8	47,4	24,5	32,4	79,4	18,0	27,4
Тиврівський	57,0	40,6	36,4	35,8	75,0	18,4	-
Томашпільський	53,4	40,6	-	32,1	74,5	-	-
Тростянецький	63,4	51,6	58,7	38,5	92,0	6,3	35,5
Тульчинський	57,1	41,9	32,2	32,8	81,2	8,4	16,3
Хмільницький	65,9	38,4	49,1	25,0	88,0	20,2	9,6
Чернівецький	53,1	39,5	35,7	31,5	68,8	23,5	-
Чечельницький	54,3	46,0	30,9	36,6	74,1	39,5	-
Шаргородський	42,4	39,5	25,6	32,7	62,9	21,2	8,0
Ямпільський	50,5	42,5	36,4	32,2	77,8	26,9	-

За даними Головного управління у Вінницькій області

селянина за результати своєї діяльності, чого не спостерігається у сільськогосподарських підприємствах. У сучасних умовах сільгоспвиробник вимушений продавати зерно за цінами, які дають змогу лише на просте відтворення. Досить складним для них є також придбання засобів виробництва за доступними цінами [2, с. 17].

Виробництво зерна є традиційною галуззю, яка визначає спеціалізацію сільськогосподарських підприємств Вінницької області. Одним з найважливіших якісних показників, які впливають на розвиток зернового господарства є урожайність сільськогосподарських культур. Урожайність зернових культур у сільськогосподарських підприємствах області у 2013 році становила 54,6 ц / га.

Борошномельна промисловість є потужною в переробній промисловості області, а їх

існуючі виробничі потужності задовольняють потреби населення області в борошні. У 2013 році вироблено 187104 т борошна; борошномельних продуктів: хлібобулочних виробів — 49300 т, макаронних виробів — 41040 т, тортів і кондитерських виробів — 31072 т.

Ціна на сучасному етапі розвитку конкуренції є головним фактором конкурентоспроможності борошна і визначає переважно цінові методи конкурентної боротьби на ринку, серед яких можна виділити: безпосередня знижка ціни на продукцію, надання різних знижок цін на продукцію, надання пільгових умов оплати, в тому числі відстрочення платежів, що в умовах інфляції рівнозначно зниженню ціни.

Прагнення вигідно конкурувати змушує товаровиробників знизити ціни на борошно навіть в умовах зростаючих витрат на вироб-

ництво (транспортні тарифи, вартість енергетичних ресурсів, води, робочої сили).

Ціна виробників на борошно у 2013 році (грн. за тону) у Вінницькій області [4]:

— борошно пшеничне чи пшенично-житне — 2583,10;

— борошно житнє — 1895,70;

— борошно кукурудзяне — 1827,70.

У 2013 році у порівнянні з 2012 роком ціни підвищились на всі види борошна в середньому на 1,4 %.

Для борошномельної промисловості в цілому найбільш важливі напрямки розвитку і підвищення ефективності пов'язані з:

— реконструкцією і модернізацією борошномельних виробництв і створенням нових, оптимальних за розмірами з врахуванням обсягів місцевих сировинних ресурсів;

— удосконаленням організаційно-економічних взаємовідносин в межах створених господарських і управлінських структур;

— створенням розвинутої правової бази і економічних механізмів зі сталим функціонуванням системи кредитування, оподаткування та ціноутворення галузі;

— проведенням структурних перетворень на борошномельних виробництвах;

— розвитком агропромислової інтеграції, кооперації, підприємництва, ініціативи і самостійності борошномельних підприємств різноманітних форм господарювання та власності.

При цьому всі напрями тісно взаємодіють один з одним, реалізація одного з них позитивно діє на інші.

Основними напрямками підвищення конкурентоспроможності борошномельного підприємства за якістю і асортиментом виробляемого борошна є: використання для переробки більш якісної зернової сировини, збільшення частки у виробництві борошна високого гатунку, вироблення борошна з різноманітних видів зерна, виробництво різноманітних борошномельних сумішей, впровадження нових технологій переробки зерна.

ВИСНОВОК

Організаційно-економічний механізм функціонування регіонального ринку борошна характеризується складом його учасників і економічними відносинами, які складаються між постачальниками зерна, борошномельними підприємствами і споживачами борошна. Функціонування інтегрованих формувань дозволить об'єднати в єдину систему виробництво, зберігання, переробку і реалі-

зацію зерна та продуктів його переробки, більш завантажити виробничі потужності, виключити посередницькі структури з ланки "виробництво зерна — реалізація готової продукції", забезпечити конкурентоспроможність на зовнішньому ринку.

Розвиток регіонального ринку борошна і борошномельної галузі пов'язано з вирішенням питання сполучення великих промислових підприємств з підприємствами "малої переробки".

Всі напрями розвитку борошномельних підприємств будуть вирішуватися успішно в тому випадку, коли підприємствам буде здійснюватись фінансова, матеріальна і організаційна підтримка зі сторони регіональних органів влади, а також якщо ця реалізація буде здійснюватись не ізольовано, стосовно тільки борошномельної галузі, а всього зернопродуктового підкомплексу Вінницької області.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільськогосподарства: вимір масштабів та оцінка переваг і загроз здійснення / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. — 2006. — № 2. — С. 8—16.

2. Вініченко І.І. Еволюція підходів у дослідженні конкурентоспроможності / І.І. Вініченко // Агросвіт. — 2012. — № 8. — С. 3—6.

3. Мессель-Веселяк В.Я. Форми господарювання в сільському господарстві України: результати, проблеми вирішення // Економіка АПК. — 2012. — № 1. — С. 13—23.

4. Статистичний щорічник Вінниччини за 2013 рік. — Вінниця: Головне управління статистики. — 2013.

References:

1. Andriychuk, V.G. (2006), "Capitalization in agriculture: measuring scales, evaluation of benefits and threats", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 8—16.

2. Vinichenko, I.I. (2012), "Evolution of approaches to study of competitiveness", *Agrosvit*, vol. 8, pp. 3—6.

3. Messel-Veseliak, V.Ia. (2012), "Forms of management in agriculture of Ukraine: outcomes and settlement problems" *Ekonomika APK*, vol. 1, pp. 13—23.

4. *Holovne upravlinnia statystyky (2013), Statystychnyj schorichnyk Vinnychchyny za 2013 rik [Statistical Yearbook of Vinnitsa region by 2013]*, Vinnitsia, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2015 р.